ព្រះរាជបណ្ណាល័យកម្ពុជា

កម្ពុជសុរិយា

សៀវភៅចេញរាល់ខែ ពីព្រះរាជបណ្ណាល័យ

ឆ្នាំគម្រប់ពីរ

ខ្សែ ៨

ក្រុងភ្នំពេញ

រោងពុម្ពរាជការ គូវីរណើម៉ង្គ

គ្រិ. ឆ្នាំ ១៩២៨

ព. ស. ២៤៧១

អ្នកទទួលខុសត្រូវ ជុំ-មៅ

បញ្ជីរឿង

អំពីផ្ចិតនិងគ្រែធម្មាសនៈដែលមានរចនា
ជារូបខាងព្រាហ្មណសាសនា និងខាងពុទ្ធសាសនា

ក្នុងជំនុំផ្ចិតទាំងប៉ុន្មាន ដែលមានក្នុងព្រះរាជបណ្ណាល័យនោះ មានផ្ចិត ១ បានមកពីខេត្តកំពង់ចាម ជាផ្ចិតដែលមានប្រយោជន៍ដោយឡែកផ្សេង ផ្ចិតនោះប្រហែលជាធ្វើជាង ៩០ ឆ្នាំហើយ ដងធ្វើពីឈើខ្មៅប្រដាប់ដោយភ្លុកនៅចុងទាំងសងខាង តួផ្ចិតធ្វើពីសំពត់សាក្លាតពណ៌ក្រហមរាងដូចស្លឹកពោធិ៍ ហើយមានបន្តុបកំពូលស្រួចធ្វើដោយភ្លុក ផ្ចិតនោះមានកម្ពស់ចំនួន ៧៨ សង់ទីម៉ែត្រ ទទឹងចំនួន ៤៨ សង់ទីម៉ែត្រ មុខនៃផ្ចិតនោះប៉ាក់ដោយខ្សែសយទាំងអស់ មានពណ៌លឿងក្រហម ខៀវ បៃតង តែពណ៌ទាំងនេះហើយស្ទើរតែអស់ដោយ អំណាចពេលវេលាដែលកន្លងមកយូរហើយ ឃើញមានទាំងកញ្ចក់ភ្លែក មាន់ដាំរំលេចឲ្យផ្ទុះក្បាច់នោះឡើងផង នៅជាកណ្ដាលខ្សែបន្ទាត់ជុំវិញគេរចនាជារូបព្រះនារាយណ៍ដៃបួនឈរលើដៃគ្រុឌដែលទ្រពីក្រោម ដៃគ្រុឌនោះឃើញចាប់កន្ទុយនាគ ១ ម្ខាងផង ហើយដើងក្រញាំកនាគ ១ ម្ខាងដែរ គឺជាបែបរចនាដែលបុរាណខ្មែរតែងប្រើជាញឹកញយសម្រាប់លំអនៅហោជាង និងខ្លោងទ្វារនៃប្រា-សាទនានា ឯរឿងក៏របស់ព្រាហ្មណ៍ ដែលកាលពីដើមគេកប់អានណាស់ក្នុងស្រុកខ្មែរ ធ្វើឲ្យយើងបានដឹងថាគ្រុឌនោះជាពាហនៈ គឺជាជំនិះនៃព្រះនារាយណ៍ តាមជាតកបាលីយើងបានដឹងថា រឿងចាស់របស់

ព្រាហ្មណ៍ អំពីសេចក្តីគំនុំគ្នានៃគ្រុឌនិងនាគនោះបានស្រូបចូលមកជា មួយនឹងរឿងរ៉ាវខាងពុទ្ធសាសនា សេចក្តីនេះហើយជាការនាំឲ្យយល់ច្បាស់ថាហេតុដូចម្តេចបានជាជាងខ្មែរបុរាណតែងតែរចនារូបគ្រុឌនិងនាគប្រយុទ្ធគ្នា ហើយហេតុដូចម្តេចបានជានៅមានរាប់អានត ៗ មកដរាបដល់សព្វថ្ងៃនេះ ។

យើងនៅមានភស្តុតាងម្យ៉ាងទៀត ក្នុងព្រះរាជបណ្ណាល័យ គឺគ្រែធម្មាសនៈដែលលោកគ្រូចៅអធិការវត្តសុរកី ក្នុងខេត្តកំពង់ស្ពឺបាននាំមក ។

គ្រែនោះធ្វើពីឈើខ្នុកម្រាក់ខ្មៅនឹងលាបទឹកមាស មានដាំកញ្ចក់ជាច្រើនពណ៌ ឯរូបថតដែលយើងថតដាក់ក្នុងទំនេះ គឺមើលឃើញចំពីខាងក្រោយ តួនៃគ្រែនោះរាងជាសត្វអណ្តើកហើយអណ្តើកនេះ តាមរឿងរ៉ាវរបស់ព្រាហ្មណ៍ថាជាជាតិរបស់ព្រះនារាយណ៍ដែរ ទីបផ្អែកនៃគ្រែនោះគេរចនាជារូបគ្រុឌនិងនាគតយុទ្ធគ្នា ជាងដែលធ្វើគ្រែនេះប្រកបការរចនាយ៉ាងសំខាន់ណាស់ គេធ្វើប្រហែលក្នុងរវាង ៦០ ឆ្នាំហើយហើយ គេបានផ្ចិតផ្ចង់ធ្វើដោយអស់ពីចិត្ត ។

អភិធម្មវិភាគ

ព្រះញាណបវរវិជ្ជា ឯម ចាន់ ហ្វាន់ សាលាបរិយត្តិជាន់ខ្ពស់

រៀបរៀង

អភិធម្ម វ័ណ្ណទាំង ៧

១ ធម្មសង្គណិ ១៣០០ ធម្មក្ខន្ធ ២២ ភាណវារ ៥៥០០ គន្ថ ១ សែន ៧ ម៉ឺន ៦ ពាន់អក្ខរ ព្រះអង្គសម្ដែង ១២ ថ្ងៃចប់ ទេវតាសម្រេចៗ កោដិ ។

២. វិភង្គ ៦៥០០ ធម្មក្ខន្ធ ៣៤ ភាណវារ ៨៥០០ គន្ថ ២ សែន ៧ ម៉ឺន ២ ពាន់អក្ខរ ព្រះអង្គសម្ដែង ១២ ថ្ងៃចប់ ទេវតាសម្រេច ៧ កោដិ ។

៣- ធាតុកថា ៧០០០ ធម្មក្ខន្ធ ១១ ភាណវារ ២៧៥០ គន្ថ ៨ ម៉ឺន ៨ ពាន់អក្ខរ ព្រះអង្គសម្ដែង ៦ ថ្ងៃចប់ ទេវតាសម្រេច ៦ កោដិ ។

៤- បុគ្គលបញ្ញត្តិ ៥៦០០ ធម្មក្ខន្ធ ១១ ភាណវារ ២៧៤០ គន្ថ ៨ ម៉ឺន ៨ ពាន់ អក្ខរ ព្រះអង្គសម្ដែង ៧ ថ្ងៃចប់ ទេវតាសម្រេច ៦ កោដិ ។

៥- កថាវត្ថុ ៧១០០ ធម្មក្ខន្ធ ៣៤ ភាណវារ ៨៥០០ គន្ថ ២

សែន ៧ ម៉ឺន ២ ពាន់អក្ខរ ព្រះអង្គសម្តែង ១២ ថ្ងៃចប់ ទេវតាសម្រេច ៧ កោដិ ។

៦- យមក ៥១០០ ធម្មក្ខន្ធ ១៦០ ភាណវារ ៣០០០០ គន្ថ ៩ សែន ៦ ម៉ឺន អក្ខរ ព្រះអង្គសម្តែង ១៨ ថ្ងៃចប់ ទេវតាសម្រេច ៧ កោដិ ។

៧- មហាបដ្ឋាន ៩៤០០ ធម្មក្ខន្ធ ១៨២ ភាណវារ ៤៥៥០០ គន្ថ ១ លាន ៩ សែន ៥ ម៉ឺន ៦ ពាន់អក្ខរ ព្រះអង្គសម្តែង ២៣ ថ្ងៃចប់ ទេវតាសម្រេច ៤០ កោដិ ។

រួមតាំងអស់ ៤ ម៉ឺន ២ ពាន់ធម្មក្ខន្ធ ៤១៤ ភាណវារ ១ សែន ៣ ពាន់ ៥០០ គន្ថ ៣ លាន ៣ សែន ១ ម៉ឺន ២០០១ អក្ខរ ៩០ ថ្ងៃចប់ ទេវតាសម្រេច ៨០ កោដិគត (៨ អក្ខរហៅថា ១ បាទ ៤ បាទហៅថា ១ គាថា,ក្នុងគាថា ១ ឈ្មោះថាគន្ថ, ១.២៥០ គន្ថហៅថា ភាណវារ ១)។

សំខ្យាបករណ

អភិធម្ម

ធម៌ដ៏ក្រៃលែងវិសេស ឈ្មោះថា អភិធម្ម ៗ នោះសម្តែងដោយបករណមាន ៧ គឺ ៖

១- បករណដែលសម្តែងរួបរួមនូវកងធម៌ដ៏ល្អិតហៅថា ធម្មសង្គណិ ។

២- បករណ៍ដែលសម្តែងញែក បំបែកនូវធម៌ផ្សេង ៗ ហៅថាវិភង្គ ។

៣- បករណ៍ដែលសម្តែងនូវកថាសង្គ្រោះនូវធាតុ ហៅថាធាតុកថា ។

៤- បករណ៍ដែលសម្តែងនូវសេចក្តីបញ្ញត្តិនៃបុគ្គល ហៅថា បុគ្គលបញ្ញត្តិ ។

៥-បករណ៍ដែលសម្តែងនូវវត្ថុ ជាទីតាំងនៃ កថា ហៅថា កថាវត្ថុ ។

៦- បករណ៍ដែលសម្តែងនូវធម៌ជាគូ ៗ ហៅថា យមក ។

៧- បករណ៍ដែលសម្តែងនូវហេតុជាទីតាំងដ៏ធំ ៗ ហៅថា មហាបដ្ឋាន ។

១- បករណ៍ដែលសម្តែងរួបរួមនូវគន្ធធម៌ដ៏ល្អិតនោះ ញែកបែកជាបរិច្ឆេទ ១៤ មានកុសលបរិច្ឆេទជាដើម មានវិជ្ជាភាគបរិច្ឆេទជាទីបំផុតខាងចុង ។

ញែកបែកចេញជាមាតិកាមាន ៣ គឺ

១. តិក្កមាតិកា ២២ មានកុសលតិក្កមាតិកាជាដើម មានសនិទស្សនតិក្កមាតិកាជាទីបំផុតខាងចុង ។

២. ទុក្កមាតិកា ក្នុងអភិធម្មភាជនីយ ១០០ មានហេតុទុក្កមាតិកាជាដើម មានបិដ្ឋិទុក្កមាតិកាជាទីបំផុតខាងចុង ។

៣- សុត្តន្តិកទុក្កមាតិកា ៤២ មានវិជ្ជាភាគទុក្កមាតិកាជាដើម មានខយេញាណទុក្កមាតិកាជាទីបំផុតខាងចុង ។

១- កុសលបរិច្ឆេទ តិកមាតិកា ២២

កុសលតិក ៣

១- សភាវធាតុទាំងឡាយឯណាទ្រទ្រង់នូវសភាពនៃខ្លួន សភាវនោះហៅធម៌ សភាវទាំងឡាយសម្រាប់កំចាត់បង់នូវសេចក្ដីអាក្រក់ គឺបណ្ឌិតគប្បីធ្វើម ហៅថាកុសលធម៌ គឺធ្វើសត្វឲ្យបានសេចក្ដីសុខ ។

២- សភាវទាំងឡាយ មិនកំចាត់បង់នូវសេចក្ដីអាក្រក់ គឺបណ្ឌិតគប្បីធ្វើម ហៅថាអកុសលធម៌ គឺធ្វើសត្វឲ្យបានសេចក្ដីទុក្ខ ។

៣- សភាវធម៌ទាំងឡាយ គឺព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធមិនសំដែងថាជាកុសល ថាជាអកុសលឲ្យដាច់ខាត ហៅថាអព្យាក្រិត្យ ។

២- សុខតិក ៣

១- សភាវធម៌ទាំងឡាយ ប្រកបដោយប្រការស្មើ តាមសេចក្ដីសោយនូវរសនៃអារម្មណ៍ជាសុខ ។

២- សភាវធម៌ទាំងឡាយ ប្រកបហើយដោយប្រការស្មើ តាមសេចក្ដីសោយនូវរសនៃអារម្មណ៍ជាទុក្ខ ។

៣- សភាវធម៌ទាំងឡាយ ប្រកបហើយដោយប្រការស្មើ តាមសេចក្ដីសោយនូវរសនៃអារម្មណ៍ មិនជាទុក្ខមិនជាសុខ ។

៣- វិបាកតិក ៣

១- ធម៌ទាំងឡាយ ជាផលនៃកុសល និងអកុសលទាំងឡាយ ដ៏

កស្រ័យហើយនូវគ្នានិងគ្នា ឈ្មោះវប្បធម៌ ។

២- ធម៌ទាំងឡាយ មានផលកើតអំពីផលនៃកុសល និងអកុសល ដ៏អាស្រ័យហើយនូវគ្នានិងគ្នាជាប្រក្រតី គឺ ជាតិធម៌ ជរាធម៌ ។

៣- ធម៌ទាំងឡាយមិនមានផល កើតអំពីផល នៃកុសលនិងអកុ-សលដ៏អាស្រ័យនូវនឹងគ្នាជាប្រក្រតីមែនពិត ។

៤- ឧបាទិណ្ណុបាទានិយត្តិក ៣

១- ធម៌ទាំងឡាយគឺកិលេសទាំងឡាយមានតណ្ហាជាដើម កាន់យកហើយដោយកម្ម បៀតបៀនហើយដោយកិរិយាធ្វើឲ្យជាអារម្មណ៍ និងចូលទៅជិតកាន់អារម្មណ៍ភាព ជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន ដោយកិរិយាចងក្រងជាប់នូវឧបាទាន ឈ្មោះវត្ថុបង្កើតជាអារម្មណ៍ បច្ច័យនៃឧបាទាន ។

២- ធម៌ទាំងឡាយគឺកិលេសទាំងឡាយ មានតណ្ហាជាដើម កាន់យកហើយដោយកម្ម មិនបានបៀតបៀនហើយដោយកិរិយាធ្វើឲ្យជាអា-រម្មណ៍ នឹងចូលទៅជិតកាន់អារម្មណ៍ភាព ជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន ដោយកិរិយាចងក្រងជាប់នូវឧបាទានឈ្មោះរូបារូបធម៌ ។

៣- ធម៌ទាំងឡាយគឺកិលេសទាំងឡាយមានតណ្ហាជាដើមកាន់យកហើយដោយកម្មមិនបានបៀតបៀន ហើយដោយកិរិយាធ្វើឲ្យជាអារម្មណ៍ និងមិនបានចូលទៅជិតកាន់អារម្មណ៍ភាព ជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន ដោយកិរិយាចងក្រងជាប់នូវឧបាទាន ។

៥- សំកិលិដ្ឋសំកិលេសិកតិក្ក ៣

១- ធម៌ទាំងឡាយ គួរសេចក្តីសៅហ្មង ព្រោះកិរិយាធ្វើនូវខ្លួនឲ្យជាអារម្មណ៍ ហើយប្រព្រឹត្តទៅ ប្រកបហើយក្នុងសេចក្តីសៅហ្មង ព្រោះកិរិយាមិនបានប្រព្រឹត្ត កន្លងនូវអារម្មណ៍នៃខ្លួននោះ ។

២- ធម៌ទាំងឡាយ មិនគួរនូវសេចក្តីសៅហ្មង ព្រោះកិរិយាធ្វើនូវខ្លួនឲ្យជាអារម្មណ៍ ហើយប្រព្រឹត្តទៅនោះ តែប្រកបហើយក្នុងសេចក្តីសៅហ្មង ព្រោះមិនបានប្រព្រឹត្តកន្លងនូវអារម្មណ៍ភាពនៃខ្លួន ។

៣- ធម៌ទាំងឡាយ មិនគួរនូវសេចក្តីសៅហ្មង មិនប្រកបហើយក្នុងសេចក្តីសៅហ្មង ។

៦- វិតក្កតិក្ក ៣

ធម៌ទាំងឡាយ ប្រព្រឹត្តទៅមួយអន្លើដោយវិតក្កផង ប្រព្រឹត្តទៅមួយអន្លើដោយវិចារផង ។

២- ធម៌ទាំងឡាយ មិនបានប្រព្រឹត្តទៅមួយអន្លើដោយវិតក្ក គ្រាន់តែមានវិចារមានប្រមាណតិចប៉ុណ្ណោះ ។

៣- ធម៌ទាំងឡាយ មិនមានវិតក្ក មិនមានវិចារ ។

៧- បីតិតិក្ក ៣

១- ធម៌ទាំងឡាយ ដល់ហើយនូវភាវៈបង្កើតឡើងជាមួយគ្នា មួយអន្លើដោយបីតិ ។

២- ធម៌ទាំងឡាយ ដល់ហើយនូវការៈបង្កើតឡើង ជាមួយគ្នាមួយអន្លើដោយសេចក្ដីសុខ ។

៣- ធម៌ទាំងឡាយ ដល់ហើយនូវការៈបង្កើតជាមួយគ្នា មួយអន្លើដោយឧបេក្ខាវេទនា ។

៨- ទស្សនត្តិក ៣

១ -ធម៌ទាំងឡាយ គឺបុគ្គលគប្បីលះបង់ដោយទស្សនញ្ញាណ ។

២- ធម៌ទាំងឡាយ គឺបុគ្គលគប្បីលះបង់ដោយមគ្គភាវនា ។

៣- ធម៌ទាំងឡាយ គឺបុគ្គលមិនគប្បីលះបង់ដោយទស្សនញ្ញាណមែនពិត គឺបុគ្គលមិនគប្បីលះបង់ដោយមគ្គភាវនា ។

៩- ត ទ ន ត្ថ រ ត្តិក ៣

១- ធម៌ទាំងឡាយ មានហេតុគួរគឺបុគ្គលគប្បីលះបង់ ដោយទស្សនញ្ញាណ ។

២- ធម៌ទាំងឡាយ មានហេតុគួរ គឺបុគ្គលគប្បីលះបង់ដោយមគ្គភាវនា ។

៣- ធម៌ទាំងឡាយ មានហេតុមិនគួរគេគប្បីលះបង់ដោយទស្សនញ្ញាណមែនពិត មិនគួរគេគប្បីលះបង់ដោយមគ្គភាវនា ។

១០- អាចយគាមិត្តិក ៣

១- ធម៌ទាំងឡាយ ញ៉ាំងបុគ្គលឲ្យត្រាច់ទៅកាន់សភាព គឺកម្មកិលេស

ទាំងឡាយសន្សំទុក (គឺ ចុតិ បដិសន្ធិ គតិ) ។

២- ធម៌ទាំងឡាយ ញុំាងបុគ្គលឲ្យដល់នូវព្រះនិព្វានព្រោះជាធម៌ប្រាសចេញចាកសភាពគឺកម្មកិលេសសន្សំទុក ។

៣- ធម៌ទាំងឡាយ មិនបានញុំាងបុគ្គលឲ្យគ្រាច់ទៅកាន់សភាពគឺកម្មកិលេសសន្សំទុកមែនពិត មិនបានញុំាងបុគ្គលឲ្យដល់នូវព្រះនិព្វានព្រោះជាធម៌ប្រាសចេញចាកកិរិយាសន្សំទុក ។

១១- សេក្ខតិក្ក ៣

១- ធម៌ទាំងឡាយ ត្រូវសិក្សាដោយខ្លួនឯងព្រោះការៈសិក្សាមានទីបំផុតមិនមាន ។

២- ធម៌ទាំងឡាយ មិនត្រូវសិក្សាដោយខ្លួនឯង ព្រោះមិនមានធម៌ដែលខ្លួនគប្បីសិក្សាតទៅទៀត ។

៣- ធម៌ទាំងឡាយ មិនត្រូវសិក្សាដោយខ្លួនឯងមែនពិតមិនមែនជាមិនត្រូវសិក្សាតទៅទៀត (គឺមានសិក្សាតទៅ ។

១២-បរិត្តតិក្ក ៣

១- ធម៌ទាំងឡាយបីដូចជាមានប្រមាណតិច ព្រោះការៈសោយតិច។

២-ធម៌ទាំងឡាយ ដល់ហើយនូវការៈធំ ព្រោះការៈមានផលដ៏ទូលាយអាចសង្កត់សង្កិននូវកិលេសបាន ។

៣- ធម៌ទាំងឡាយ មានប្រមាណមិនមាន ជាបដិបក្ខដល់ប្រមាណ ។

១៣- បរិត្តារម្មណត្តិក ៣

១- ធម៌ទាំងឡាយ មានអារម្មណ៍ប្រមាណតិច ។

២- ធម៌ទាំងឡាយ មានអារម្មណ៍ដល់ហើយនូវការ ច្រើនឬធំ ។

៣- ធម៌ទាំងឡាយ មានអារម្មណ៍មានប្រមាណមិនមាន ។

១៤- ហីនត្តិក ៣

១- ធម៌ទាំងឡាយ ដ៏ថោកថយលាមក (សំរាប់នាំសត្វទៅកាន់ទុក្ខ ។

២- ធម៌ទាំងឡាយ បង្កើតក្នុងទីកណ្តាលនៃហីនធម្មបណីតធម្ម ។

៣- ធម្មទាំងឡាយ ដ៏ឧត្តមគឺលោកុត្តរធម៌ (នាំសត្វទៅនិព្វាន) ។

១៥- មិច្ឆត្តត្តិក ៣

១- ធម៌ទាំងឡាយ មានសភាពខុសព្រោះប្រព្រឹត្តទៅ ដ៏វិបរិតផ្សេង ១ ផង ដ៏ទៀងផង ។

២- ធម៌ទាំងឡាយមានសភាពប្រពៃប្រាសចាកសេចក្តីវិបរិតផ្សេង ១ ផង ដ៏ទៀងដោយកិរិយាឲ្យនូវផលក្នុងលំដាប់ ១ ពិតមែន ។

៣- ធម៌ទាំងឡាយ មានសភាពមិនទៀង ដោយសភាពទាំងពីរ ។

១៦- មគ្គារម្មណត្តិក ៣

១- ធម៌ទាំងឡាយ មានមគ្គជាអារម្មណ៍ ។

២- ធម៌ទាំងឡាយ មានមគ្គប្រកបដោយអង្គ៨ជាហេតុដោយអត្ថថាជាបច្ច័យ ។

៣- ធម៌ទាំងឡាយ មានមគ្គជាអធិបតីដោយអត្ថថាកិរិយាគ្របសង្កត់នូវកងកិលេសហើយប្រព្រឹត្តទៅ ។

១៧-ឧប្បន្នត្តិក ៣

១- ធម៌ទាំងឡាយ ដល់នូវកិរិយាបង្កើតឡើងហើយ ប្រព្រឹត្តទៅចាប់ដើមអំពីបង្កើតឡើង ដរាបដល់បែកធ្លាយទៅវិញ ។

២- ធម៌ទាំងឡាយ មិនទាន់បង្កើតឡើងហើយ ។

៣- ធម៌ទាំងឡាយ ទំនងបង្កើតឡើងដោយឯកទេស ជាហេតុដ៏សម្រេចហើយមែនពិត ។

១៨-អតីតត្តិក ៣

១- ធម៌ទាំងឡាយ ដល់នូវសភាពនៃខ្លួន ហើយប្រព្រឹត្តកន្លងទៅ ។

២- ធម៌ទាំងឡាយ មិនទាន់មានមកហើយ ។

៣- ធម៌ទាំងឡាយ ដ៏អាស្រ័យហេតុនោះៗ ហើយបង្កើតឡើង ។

១៩- អនត្ទរត្តិក ៣

១- ធម៌ទាំងឡាយ មានអារម្មណ៍ប្រព្រឹត្តកន្លងទៅហើយ ។

២- ធម៌ទាំងឡាយ មានអារម្មណ៍មិនទាន់មកដល់ហើយ ។

៣- ធម៌ទាំងឡាយ មានអារម្មណ៍ដ៏អាស្រ័យនូវហេតុនោះៗ ហើយបង្កើតឡើង ។

២០- អជ្ឈត្តត្តិក ៣

១- ធម៌ទាំងឡាយ ធ្វើនូវខ្លួនឲ្យក្រៃលែងហើយប្រព្រឹត្តទៅ ។

២- ធម៌ទាំងឡាយ ជាប់ដោយឥន្ទ្រិយក្តី គ្រាន់តែបង្កើតឡើងជាខាងក្រោយ ។

៣- ធម៌ទាំងឡាយ ធ្វើនូវខ្លួនឲ្យក្រៃលែងហើយប្រព្រឹត្តទៅក្តី ជាប់ដោយឥន្ទ្រិយក្តី គ្រាន់តែបង្កើតហើយជាខាងក្រៅក្តី ។

២១- អជ្ឈត្តារម្មណត្តិក ៣

១- ធម៌ទាំងឡាយ មានអារម្មណ៍មានសភាពធ្វើនូវខ្លួនឲ្យក្រៃលែងហើយប្រព្រឹត្តទៅ ។

២- ធម៌ទាំងឡាយ មានអារម្មណ៍គ្រាន់តែបង្កើតហើយជាខាងក្រៅ ។

៣- ធម៌ទាំងឡាយ មានអារម្មណ៍ធ្វើនូវខ្លួនឲ្យក្រៃលែងហើយប្រព្រឹត្តទៅផង គ្រាន់តែបង្កើតហើយជាខាងក្រៅផង ។

២២- សនិទស្សនត្តិក ៣

១- ធម៌ទាំងឡាយប្រព្រឹត្តទៅមួយអន្លើដោយនិទស្សនគឺបណ្ឌិតពោលថា ការធម៌ដែលខ្លួនគប្បីឃើញផង ប្រព្រឹត្តទៅមួយអន្លើដោយកិរិយាប្រកួតប្រកាន់ផង ។

២- ធម៌ទាំងឡាយ មាននិទស្សន គឺបណ្ឌិតពោលថា ការធម៌ដែលខ្លួនគប្បីឃើញមិនមានផង ប្រព្រឹត្តទៅមួយអន្លើដោយកិរិយាប្រកួតប្រកាន់ផង ។

៣- ធម៌ទាំងឡាយ មាននិទស្សន គឺបណ្ឌិតពោលថា ការធម៌ដែលខ្លួនគប្បីឃើញផង មានកិរិយាប្រកួតប្រកាន់មិនមានផង ។

រួមជាតិក្កមាតិកា ២២ ក្នុងបករណឈ្មោះ ធម្មសង្គណី ចប់តែប៉ុណ្ណោះ។

សុវិជ្ជា

ថី ឆ-គិមហាក់ ជាអ្នកគ្រូកត្រារាជការខ្សែល្អស នៅស្រុកមោងឫស្សី

រៀបរៀង

សុវិជ្ជានេះ ខ្ញុំទើបនឹងរិះ គិតជាបឋម
តែងជាពាក្យប្អូន ជូនពុំឧត្តម អ្នកប្រាជ្ញចាស់ទុំ
កុំបីនិន្ទា ។

ខ្ញុំបាទសូមរៀប តែងតាមរបៀប ពីសុវិជ្ជា
គឺវិជ្ជាល្អ ក្រៃក្រមហិមា ឈ្មោះសស់មាក
គិរេកៈច្រើនក្រៃ ។

នរូឯណា ស្អប់ខ្ពើមទុក្ខា កើតក្នុងគពក្រៃ
ចង់ធ្វើឲ្យប្រាស ឱកាសចាជ្រៃ ត្រូវគិតកែខៃ
រៀនសិល្បសាស្ត្រ ។

រៀនសុវិជ្ជា ខ្ជីសំការ ក្បីផ្ទុកស្អាងស្អាត
ជនត្រូវប្រាជ្ញា មិនត្រូវប្រមាទ ត្រូវច្នៀតសម្អាត
ស្វែងយកឲ្យបាន ។

បើមិនទំរក ទុក្ខនឹងចូលមក ប្រៀតជ្រកក្នុងប្រាណ
ញាប់ញ័ររន្ធត់ ស្លុតចិត្តឥតក្សាន្ត ដាច់ក្តីកប់អាទ
សន្តានមើលឆាយ ៗ

នាទីប្រជុំ បណ្ឌិតតូចធំ ខ្មៅពុំពណ្ណរាយ
ដូចជាសត្វក្អែក ខ្មៅហួសនិយាយ កណ្តាលហ្វូងនាយ
បក្សាហង្សស្រត្វ ៗ

រីព្រះសុរិយា រស្មីជ្រះថ្លា អាកាសភ្លៀលធ្លាក់
ពុំស្មើវិជ្ជា ភ្លឺគ្មានបេះបាត់ ពុំបេះរសាត់
អាប់ខុនទៅណា ៗ

អស់ទ្រព្យសម្បត្តិ ដួនកាលប្រែឃ្លាត់ វិនាសអសារ
វិជ្ជានេះឯង តែងជាប់កាយា ពោរនឹងប្រាជ្ញា
លួចលាក់ពុំបាន ៗ

អាវុធនានា សឹងពាញរំពា វិជ្ជាកល្យាណ
មុតលើសព្រះខ័ន ពេជ្រនិលសូរ្យកាន្ត សស្រ្តាប៉ុន្មាន
ពុំស្មើឡើយនៃ ៗ

វិជ្ជាឲ្យមាន សម្បត្តិធនធាន មាសប្រាក់ទីទៃ
ពាសីពាសា សួនច្បារប្រពៃ ឲ្យមានជោគជ័យ
ល្បីសព្វទិសា ៗ

វិជ្ជាឲ្យមិត្ត	ឲ្យញាតិវង្សតែ	ស្រឡាញ់ស្នេហា
ឲ្យយសថ្កុំថ្កើង	រុងរឿងសក្កា	វិជ្ជាត្រៀវត្រា
	ការពារអកុសល	។
វិជ្ជាឲ្យសុខ	គ្មានព្រួយវិតក្ក	ទុក្ខពុំហានពាល់
ធ្វើឲ្យចិន្តា	ជ្រះថ្លាពេកសល់	វិជ្ជាតម្កល់
	ក្តីសុខកងកាយ	។
ប្អូនឯណា	មានពួកបណ្តា	ក្សត្រច្រើនប្រាជ្ញប្រាយ
ប្អូននោះឯង	វែងល្បីសព្វសាយ	នគរទាំងឡាយ
	ខ្ចបខ្ចាចគេដៃ	។
បិតាមាតា	បើបានបុត្រា	ធ្លាតវិជ្ជាក្រៃ
លោកសឹងសរសើរ	ដំណើរបុត្រថ្លៃ	ដោយបុណ្យនិស្ស័យ
	ជ័យាក្សេមក្សាន្ត	។
វិជ្ជាជាគុណ	ឲ្យអស់មហាជន	គន់គិតគ្រប់ប្រាណ
សម្គាល់ត្រូវខុស	ទាបខ្ពស់ប៉ុន្មាន	ឲ្យយល់សណ្ឋាន
	សន្តានពាលខ្លៅ	។
ឲ្យស្គាល់តូចធំ	ស្គាល់ក្មេងចាស់ទុំ	ដឹងត្រជាក់ក្តៅ
ឲ្យស្គាល់ធ្ងន់ស្រាល	ដុតអាលម្អឹងម្អៅ	ស្គាល់ទឹកងក្រៅ
	ស្គាល់ហៅក្រាស់ស្តើង	។

បានបុណ្យកាលណា ឲ្យដឹងខ្លួនថា មិនត្រូវតម្កើង
ត្រូវតែបន្ទាប សុភាពទើបថ្កើង មិនត្រូវឲ្យឆ្មើង
យើងគេទន្ទា ៗ

ឲ្យចេះរក្សា ឲ្យចេះខាំងខា ឲ្យប្រឹងការពារ
កេរ្តិ៍ពុកម្តាយ សាយសព្វឆាឆា ឲ្យបានឆាមា
ក្រអូបលប់ផ្កា ៗ

ឲ្យចេះតបស្នង មិនឲ្យកន្ទង គុណគ្រូអាចារ្យ
ឲ្យចេះអភិវាទ មាតាបិតា ស្រឡាញ់ស្នេហា
រក្សារួមរ័ក្ស ៗ

បើចង់ធ្វើឈ្មួញ កុបតែងជំនួញ លក់ដូរបណ្តាក់
វិជ្ជាឲ្យស្គាល់ យល់ការជ្រៅកក់ ហ៊ានពួកអ្នក
ពាណិជ្ជកល់គ្នា ៗ

វិជ្ជាចង្អុល ប្រឹងខំពន្យល់ បង្ហាញមាគ៌ា
ដឹកនាំទំនិញ ចេញចូលនាវ ឲ្យកើតលាភា
អនេកឱកាស ៗ

ពាណិជ្ជមួយ ៗ ឲ្យចេះមានព្រួយ រិះរកប្រាក់មាស
កុំឆកុំឆក់ កុហកអស់ក្រុត សូវឲ្យវិនាស
ជាផាងល្អបគេ ៗ

ឲ្យបេះសម្តី កាន់ជនប្រុសស្រី វៃវេះរិះរេ
ឲ្យជនផងស្ងួន ដូចកូនទិនមេ នោះឯងទើបគេ
ជួយទិញជួយដូរ ។

ធ្វើចិត្តឲ្យត្រង់ សេធម៌កុំបង់ កុំកំណាញ់ស្វូ
ជនជាតិអប្បលក្ខណ៍ ចិត្តស្មគ្រអាសូរ ករុណាឲ្យដូរ
ផង់កល់វេលា ។

វិជ្ជាឲ្យស្គាល់ ឲ្យកោតខ្លាចដល់ អង្គព្រះពុទ្ធា
បរមសាស្ដា ទេវតាយក្សមារ ឲ្យខំបូជា
វន្ទាសព្វថ្ងៃ ។

ឲ្យស្គាល់មេត្តា ឧត្តមសាក្យា មុនីចរណៃ
លុបលើសសត្វផង កន្ទង់ភពត្រៃ ជនមានទិស្ស័យ
គ្រេបរសពុំខាន ។

ឲ្យស្គាល់ព្រះធម៌ ប្រកបដោយគុណ ភ្លឺជាងសុរិយាន
មរណជក ព្យាធិប៉ុន្មាន និកសរទៅបាន
អមតបូរី ។

ឲ្យស្គាល់ព្រះសង្ឃ ផុតជាប់ចំណង់ ត្រេកកាមលោកិយ
តណ្ហាស្ងប់ស្ងាត់ បង់បាត់ស្នើ គួរជនប្រុសស្រី
អើតើធ្វើមាន ។

ព្រះសង្ឃដូចស្រែ ជាប់ដីឥតល្ហែ លូតលាស់ធនធាន
ឲ្យផលឧត្តម ស្តុកស្តម្ភក្រមាន បេះញុំាងអស់ពាន
ឲ្យរីកកាយផាស ៗ

វិជ្ជាឲ្យដឹង ឲ្យជនប្រុងប្រឹង ធ្វើតាមពុទ្ធសាសន៍
វេទនប្រសើរ ជាតិប្រហើរណាស់ ឲ្យអស់ក្មេងចាស់
សង្វាតសិក្សា ៗ

ឲ្យខំធ្វើបុណ្យ មិនឲ្យទូរជន កំណាញ់ឫស្យា
កុសលតូចធំ គោងខំប្រាប់ យកមកប្រើការ
បណ្ដេញលោភោ ៗ

វិជ្ជាជួយដុះ ឲ្យដឹងថាខុស ទោសនោះជ្រះផោ
តែកើតឡើងហើយ អ្នកកើយសន្ដោ ដូចក្ដីនៅក·
ពេនគេណា ៗ

ឲ្យបេះពិតពិល ឲ្យខំមើល សម្គាល់តណ្ហា
តែងបង្អឹកចិត្ត ឲ្យស្និទ្ធប្រាថ្នា នាំកើតសោកា
ទុកផ្សាក្ដៅ ៗ

លោភកាយធំ ឈឺឈ្មួលអួលក្រំ ដំណាំហ្មងសៅ
ញាំញីដួងចិត្ត ប្រព្រឹត្តការខ្លៅ លោកប្រដៅ
ឲ្យបង់កែបាន ៗ

បានហើយចង់ទៀត ទុកបង្អៀត ស្មើរប្រែះពីប្រាណ
ហឫទ័យកង្វល់ សល់សែនរំខាន ក្នុងខន្ធសន្តាន
ពីព្រោះប្រាថ្នា ៗ

វិជ្ជាពន្យល់ ឲ្យបេះតទល់ សម្លាប់តណ្ហា
ឲ្យបរិចាគទាន ជាគ្រឿងសស្ត្រា មកផ្ចាញ់ចេស្តា
តណ្ហាអប្រិយ ៗ

វិជ្ជាពញ្ញាក់ ធ្វើឲ្យសត្វភ្ញាក់ កល់រូបប្រុសស្រី
ដឹងគិតទៅថា លោកាទាំងបី ទោសៈអប្រិយ
ដុះមីរគ្រៀបគ្រា ៗ

គួរឲ្យប្រយ័ត្ន គួរខំកំចាត់ បំបាត់ទោសា
នាំកាយឲ្យព្រួយ លួយចិន្តា ខុសទឹងរជការ
ខាតទ្រព្យសម្បត្តិ ៗ

វិជ្ជាឲ្យដឹង បើចង់បាត់ទឹង ឲ្យកាន់សីលថ្វាត់
សីលប្រាំប្រាំបី ប្រយោជន៍ច្រើនក្តាត់ សីលអាចនាំសត្វ
កាត់កេទិញ្ញាន ៗ

សីលជាឱសថ	ពូកែបំហុត	រកអ្វីស្មើគ្មាន
វិជ្ជាញុំាំងជន	ឲ្យជនសូត្ររៀន	សីលជាប្រធាន
	នាំក្តីសុខា	ៗ
វិជ្ជាបង្អើល	ឲ្យជនផ្អូកផ្អើល	បារម្ភចិន្តា
ថាបាបមួយម៉ាំ	សម្បើមណាស់សា	គឺតួមោហា
	វង្វេងងងឹត	ៗ
ឃើញតូចថាធំ	ឃើញកាយថាជុំ	ឃើញឆ្ងាយថាជិត
គុណថាជាទោស	សត្រូវថាមិត្ត	ជនអើយគួរគិត
	អាសូរអាត្មា	ៗ
មើលមានវិជ្ជា	ឲ្យយកការនា	ពិឃាដមោហា
ទោរគោបកក្ខិប	តែងជិតរូបា	កាន់ទុក្ខសោកា
	មហាច្រើនសល់	ៗ
ការនាជាថ្នាំ	សម្រាប់ដុសត្រាំ	មើលឧបាយកល
វង្វេងកើតហើយ	អ្នកអើយកុំទ្រល់	យកការនាផ្តល់
	ផ្តាច់តួមោហា	ៗ

ហៃសប្បុរស ចូលបេះឈោកផ្កោះ ឲ្យតាកបេញណា
ពីមេបាបបី ស្ដេចចោរក្លៀវក្លា ទើបឃើញអមតា
និញ្ញានពណ្ណកយ ៗ

ចូលខំប្រព្រឹត្ត ចិញ្ចឹមជីវិត ឲ្យល្អព្រោងព្រាយ
តាមធម៌សុចរិត កុំឲ្យបាបលាយ នាំឲ្យកយមាយ
អាប់ឱនសិរី ៗ

ឲ្យគ្រាប់ពូកឃុំ គំនិតមធ្យម លើសលើបក្សី
ព្រឹកឡើងកាលណា ចូលកាន់រុក្ខ ក្រេបរសពិសី
បុប្ផាតាំងឡាយ ៗ

ដូចជាបណ្ឌិត ប្រកបគំនិត យល់ការវែងឆ្ងាយ
បេះប្រឹងស្វែងរក វត្ថុឆើតឆាយ ពុំដែលមានណាយ
សោយទ័យា ៗ

កុំគ្រាប់ពូករុយ មារយាទទុយមុយ អាក្រក់មហិមា
ព្រឹកព្រាងស្វាងថ្ងាត់ គេចកាត់ម្ជូរ រកពេមអស់លា-
មកស្មុយជាប់ជាស ៗ

សត្វរុយប្រៀបដូច បុគ្គលពាលខូច ប្រាជ្ញាកាមគ្រាស់
មិនស្គាល់សេពិត កាសិតពុទ្ធសាសន៍ នាំខ្លួនឲ្យប្រាស
និកស័ក្តិសុខ ៗ

សប្បុរសគប្បី ស្គាល់ជាតិលោកិយ ច្រើនកាមវិតក្ក
កិលេសអប់រំ នាំកាយអផ្សុក ពុំបានស្រណុក
ក្នុងលោកនេះណា ។
គួរខំរេះរាង បញ្ញាឲ្យឃ្លាង ចេះធ្វើបុណ្យ
កុំឲ្យជេកគ្រាំ ក្នុងកាមតណ្ហា ឲ្យខំសិក្សា
អដ្ឋង្គិកមគ្គ ។
រីផ្កាបទុម ពីដោរកើរម្យ បរបូណ៌នលក្ខណ៍
កើតអំពីភក់ បឹងត្លុកជ្រៅភក់ តែពុំចេះស្មោគ្រ
ទឹងសង្ហារខ្លួន ។
ប្រឹងផុះលូតលាស់ រសាយចេញអស់ ល្អាត់ចំជួន
ផុតទឹកកាលណា បុប្ផាក្លាយខ្លួន ខ្លួនរោះគួរស្ងួន
ផល់ជនខានា ។
នេះដូចសប្បុរស ចង់តែរដោះ ពីកិលេសមារ
ប្រឹងខំធ្វើទាន មានសីលភាវនា តាមផ្លូវពុទ្ធា.
នុញ្ញាតវិសេស ។
កុំធ្វើតាមជ្រូក យកភក់ធ្វើពួក ដេកធ្វើក្រអែះ
បានបាយកោក្កា ជាខ្លួនវិសេស ចេះតែប្រហែស
មិនគិតតទៅ ។

រូបជាប់ក្នុងទ្រូង	របងផ្គ្រង់	ធំ ៗ សន្ធៅ
ពុំដែលចង់ចេញ	ចាកទីលំនៅ	ភក់ច្រើនយ៉ាងជ្រៅ
	នៅស៊ូតែត្រាំ	ៗ
មិនដឹងខ្លួនថា	បន្តិចទៀតណា	ខ្លួននឹងសោយកម្ម
គេនឹងសម្លាប់	សាច់សាប់ចញ្ច្រាំ	យកមកស្ងោរដាំ
	ប្រលាក់ញាំផា	ៗ
ជ្រកដូចពាលខ្លៅ	ចិត្តអាក្រក់ខ្មៅ	អាប់ឥតប្រាជ្ញា
ហឫទ័យប្រតិព័ទ្ធ	នឹងវត្ថុសង្សារ	ថាគ្មានបានណា
	ប្រសើរជាងបាន	ៗ
ជនអើយសូមគិត	សូមជួយពិនិត្យ	ពាក្យអម្បាលម៉ាន
ដែលខ្ញុំបានពោល	ចំពោះសន្តាន	មើលល្អមកប់អាន
	ចូរសិក្សាហោង	ៗ

សេចក្ដីរាយការណ៍

អំពីដំណើរទៅក្នុងដែនកូសាំងស៊ីនចំពោះខែត្រដែលមានវត្ត

លោកសង្ឃខ្មែរ

ព្រះគ្រូសង្ឃវិជ្ជា ហួត តាត

អាចារ្យបង្រៀនភាសាសំស្រ្កឹតនៅសាលាបាលីជាន់ខ្ពស់

រៀបរៀង

- ២ -

ដំណើរចេញពីខេត្តបាក់លីវ

ថ្ងៃ២៤ ខែយ៉ាំងវីយេឆ្នាំ១៩២៨

វេលាម៉ោង៨កន្លះព្រឹក ចេញពីខេត្តបាក់លីវមក ដល់ម៉ោង ១០ ព្រឹកដល់មកស្រុកគ្រាំង(ខ្មែរហៅខេត្តឃ្លាំង) ឈប់នៅផ្ទះលោក ឡាដមីនិស្រ្តាទ័រ ចំនួន៣០មីនុត ហើយលោកចៅហ្វាយស្រុក អ៊ឹម ជាតិខ្មែរ បានជូនដំណើរបន្តួសទៅឯវត្តឃ្លាំង ក្នុងបុំញាំឡាង ១ណ្តាញ់វ៉ាញ់ ដ៏ត គ្នាទឹងប៉ុស្តិ៍ឃ្លាំងនោះខ្លួនខ្ញុំនិងឈ្មោះដី បានឈប់សំណាក់នៅវត្តឃ្លាំងនោះ រីឯអ្នកស្រីចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យ ក៏ត្រឡប់ទៅវិញ១រំពេចទៅសំណាក់អាស្រ័យ នៅនាទីផ្ទះសម្រាប់សំណាក់របស់រាជការ ក្នុងកំផែងជាមួយនឹងផ្ទះលោកឡាដមីនិស្រ្តាទ័រ ចំណែកខ្លួនខ្ញុំដែលទៅអាស្រ័យ

នៅវត្តឃ្លាំងនោះ កាលដែលទៅបាន១ស្របក់ កំពុងតែនិយាយសន្ទនា នឹងលោកអធិការលន់ ស្រាប់តែឃើញលោកព្រះវិនយធម្មសារដែលលោក គង់នៅភ្នំពេញវត្តជាមួយគ្នាកុដិជិតគ្នានឹងខ្ញុំនិមន្តមកពីក្រោយ ហើយខ្ញុំសួរ លោកក៏បានដំណឹងក្នុងពេលនោះថា និមន្តមកយូរថ្ងៃហើយ ដើម្បីមកជួយ ចាត់ចែងកិច្ចធ្វើបុណ្យបូជាសព លោកគ្រូព្រះសពវត្តនេះ លុះដល់ពេល ឆាន់រួចហើយលោកអធិការលន់ លោកក៏មានព្រះទ័យល្អបានចាត់ចែង រៀបចំទីកន្លែង១ឲ្យសឹងនៅក្នុងបន្ទប់ ១ ជិតគ្នានឹងកន្លែងលោកព្រះវិនយធម្ម សារ ហើយលោកបានទាំងចាត់ចែង ភោជនាហារគ្រប់ពេលដរាបដល់ ពេលចេញពីវត្តនេះ ខ្ញុំមានអំណរក្រៃពេកនឹងគុណលោក ដែលលោក មានចិត្តល្អ ហើយបានចាត់ចែងដូចពោលលើនេះ ។ រីឯវត្តឃ្លាំងជាវត្ត ធំ ហើយល្អស្អាតជាងវត្តឯទៀត ១ ក្នុងខេត្តឃ្លាំង ។

ដំណើរក្នុងខេត្តឃ្លាំង

នៅវេលាម៉ោង៣សៀលថ្ងៃខែជាមួយគ្នា ចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យបានអញ្ជើញទៅឯវត្តឃ្លាំង ក្រោយបន្តិចលោកចៅហ្វាយស្រុកអឹម ក៏អញ្ជើញទៅដល់ទៀត ហើយជួបជុំគ្នា នៅលើទីកុដិ លោកអធិការ លន់ ។ និងលោកសង្ឃក្នុងវត្តនោះក៏មកជួបជុំព្រមគ្នា ទើបចាងហ្វាងព្រះ រាជបណ្ណាល័យ បានសួរលោកអធិការ ដូចរបៀបសួរក្នុងវត្តឯទៀត ១ ហើយបានប្រគេនសៀវភៅនិងរូបថតពុម្ពដល់លោកអធិការ រួចហើយ

បានសន្ទនានឹងលោកចៅហ្វាយស្រុក អិម ពីការគិតបង្កើតសាលារៀនក្នុងវត្តសម្រាប់បង្រៀនអក្សរខ្មែរនិងព្រះពុទ្ធសាសនា លោកចៅហ្វាយស្រុកអិមក៏យកចិត្តទុកដាក់ក្នុងការនេះផង ដោយលោកជាតិជាខ្មែរ មានសេចក្ដីចូលចិត្តខាងចំណេះវិជ្ជាខ្មែរ និង ព្រះពុទ្ធសាសនាពេញបន្ទុក ។

ដល់ម៉ោង ៤ កន្លះរសៀល ចេញពីវត្តឃ្លាំងចំពោះទៅវត្តសង្កែក្នុងឃុំអូយឡូយ ខណ្ឌញីរខាញ់ លោកចៅហ្វាយស្រុកអិម ក៏ជូនទៅផង លុះទៅដល់លោកចៅអធិការនាម អ៊ុន ក៏បានធ្វើបដិសណ្ឋារៈដោយគួរសម ហើយអញ្ជើញឲ្យឡើងទៅលើកុដិលោក ចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណា-ល័យក៏បានសួរនិងប្រគេនសៀវភៅដូចវត្តឯទៀត រួចចេញពីវត្តសង្កែត្រ-ឡប់មកកាន់ទីសំណាក់ដើមវិញ ។

ថ្ងៃ ២៥ ខែយ៉ុំងវីយេ ឆ្នាំ ១៩៤៨

លោកចៅហ្វាយស្រុក អិម បាននិមន្តលោកសង្ឃដែលគង់នៅវត្តជិត ៗ មកប្រជុំនៅវត្តឃ្លាំង បានចំនួន ៦ វត្ត គឺវត្តព្រែកអណ្ដើក ១ វត្តទទឹមចាស់ ១ វត្តទទឹមថ្មី ១ វត្តស្រឡូង ១ វត្តកណ្ដាល ១ វត្តសំពេង ១ ព្រមទាំងវត្តឃ្លាំង ១ ទៀតត្រូវជា ៧ វត្ត ក្នុងពេលដែលជួបជុំនៅវេលាម៉ោង ៩ កន្លះព្រឹក ចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យ និងលោកចៅហ្វាយស្រុក អិម លោកចៅហ្វាយខណ្ឌស្ទួនក៏អញ្ជើញមកជួបជុំក្នុងទីជាមួយគ្នា ហើយចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យ ក៏និយាយពន្យល់ អំពីការគិតបង្កើតឲ្យមាន

សាលាក្នុងវត្ត សម្រាប់បង្រៀនអក្សរខ្មែរ និងបង្រៀនធម្មវិន័យ ព្រះពុទ្ធសាសនាក្នុងខេត្តឃ្លាំងនេះ លោកចៅហ្វាយស្រុក អ៊ិម ជាអ្នកប្រែភាសាពីបារាំងមកជាខ្មែរឲ្យលោកសង្ឃគ្រប់វត្តនោះស្តាប់ លោកសង្ឃគ្រប់វត្តនោះក៏ឥតមានយល់ទាស់ព្រមព្រៀងចូលចិត្តត្រេកអរគ្រប់អង្គ ចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យក៏និយាយពន្យល់តទៅទៀតពីកិច្ចដែលបង្រៀននោះគឺបង្រៀនខាងក្មេង ៗ ឲ្យចេះមើលចេះសរសេរអក្សរខ្មែរឲ្យត្រឹមត្រូវ ដល់វេលាល្ងាចបង្រៀនធម្មវិន័យព្រះពុទ្ធសាសនា ដល់ភិក្ខុសាមណេរតាំងអំពីកិច្ចស្លៀកពាក់ជាដើម ព្រោះអ្នកបួសក្នុងសាសនានេះ កាលបើចេះស្លៀកពាក់ឲ្យស្អាតបាតជាបរិមណ្ឌលល្អហើយ អ្នកទាំងពួងគេមើលទៅឃើញគ្រឿងស្លៀងពាក់តែពីខាងក្រៅ ក៏គេនឹងអាចចូលចិត្តបាន ថាលោកទាំងអស់នេះសុទ្ធតែចេះដឹងល្អ ហើយក៏បណ្ដាលឲ្យសេចក្ដីជ្រះថ្លាទៅបាន បើអ្នកបួសក្នុងសាសនានេះ មិនចេះរៀបខ្លួនឲ្យស្អាតបាតល្អ ស្លៀកពាក់ស្បង់ចីពររយីករយាក កាលបើអ្នកទាំងពួងគេមើលទៅឃើញរយីករយាកដូច្នោះ គេក៏នឹងនឹកក្នុងចិត្តថាអ្នកបួសទាំងអស់នេះសុទ្ធតែល្ងង់ គ្រាន់តែស្លៀកពាក់ឲ្យស្អាតឲ្យជាបរិមណ្ឌលក៏មិនចេះដែរ ម៉្លោះហើយក៏នាំឲ្យគេមើលងាយបាន ហើយចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យបាននាំរឿងចំពោះខ្លួនឯង ថាដូចកាលដែល ខ្ញុំបានទៅស្រុកសៀម ឃើញលោកសង្ឃស្រុកសៀមស្លៀកពាក់បែបផ្សេង កាលទៅនគរវត្តក្នុងខែត្រសៀមរាប ឃើញលោកសង្ឃស្លៀកពាក់របៀបផ្សេង ព្រោះហេតុនេះកិច្ចដែលបង្រៀននោះ ខាង

ចំណែកវិន័យ គួរបង្រៀនអំពីកិច្ចស្លៀកពាក់ជាដើម ។

លោក ចៅហ្វាយស្រុក អ៊ិម ក៏ប្រែមកជាខ្មែរពិត លោកសង្ឃគ្រប់វត្តនោះឲ្យស្តាប់ ក្នុងវេលានោះមានលោកគ្រូ ១ អង្គ ឈ្មោះ បច្ឆិមកម អ៊ុក ឆ្លើយឡើងជួសលោកគ្រប់វត្តថា ពាក្យនេះត្រូវណាស់ ពាក្យនេះជាពាក្យខាងពុទ្ធសាសនាមិនមែនខាងសេយ្យសាសន៍ទេ ពាក្យនេះគួរតែយើងប្រតិបត្តិតាម លុះរួចការប្រជុំហើយចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យ ក៏បានប្រគេនសៀវភៅនិងរូបផ្តិតពុម្ពដល់លោកអធិការគ្រប់វត្ត ។

ដល់ម៉ោង ១ កន្លះរសៀល ចេញទៅម្តងទៀត លោកចៅហ្វាយស្រុក អ៊ិម មានកិច្ចរវល់មិនបានជូនដំណើរទៅ បានឲ្យលោកចៅហ្វាយខ័ណ្ឌឈ្មោះទី ជាអ្នកជូនដំណើរ មុនដំបូងចំពោះទៅវត្តទទឹមចាស់ លុះដល់ទៅក៏មិនបាននៅយូរ គ្រាន់តែឡើងទៅលើកុដិ ១ រំពេច ហើយចុះទៅមើលវិហាររួចក៏ចេញមកវិញ ព្រោះលោកអធិការវត្តនេះ បានទៅជួបជុំនៅវត្តឃ្លាំងរួចហើយ រួចត្រឡប់ទៅវត្តបាយឆៅ កាលដែលទៅដល់ជិតវត្ត ឃើញកេងមួយវែងធ្វើដោយបេតុងអារម៉េ ដល់សួរទៅគេប្រាប់ថាកេងនេះសម្រាប់ដាក់ទូកង លុះដល់ចូលទៅក្នុងវត្តបានឡើងទៅលើកុដិលោកអធិការ ៗ នេះនាមអ៊ិន លោកជាឧបជ្ឈាយ៍ធំ ។ ចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាលល័យ បានសួរដូចវត្តឯទៀត តែត្រង់ដែលសួរពីកិច្ចបង្កើតឲ្យមានគ្រូបង្រៀននោះ លោកអធិការឆ្លើយថា វត្តនេះនឹងបង្កើតឲ្យមានគ្រូបង្រៀននិងសាលាបង្រៀនមិនកើតទេ ព្រោះមិនសូវមានឧបា

សកដើរវត្ត មានខ្លះតែនៅឆ្ងាយ ៗ ណាស់នៅជិតវត្តមានតែយួននិងចិន រួចចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យ ក៏បានប្រគេនសៀវភៅនិងរូបថតពុម្ពខ្លះ ហើយចុះទៅមើលវិហារ ៗ នោះសព្វថ្ងៃនេះ ចាស់បាក់បែកច្រើនណាស់ ហើយលោកកំពុងតែគិតកសាងជាថ្មី រួចចេញពីវត្តបាយនៅ ឆ្ពោះត្រង់ទៅប្រាសាទគង ៗ នេះ កាលពីដើមជាវត្តមានកេរ្តិ៍ឈ្មោះថា ជាវត្តមានឧបជ្ឈាយ៍ធំ ព្រោះកេរ្តិ៍ឈ្មោះរហូតដល់ស្រុកខ្មែរយើង ក្នុងវេលាដែលទៅដល់ក្នុងជាន់នេះ លោកអធិការវត្តក៏មិននៅ ឃើញភិក្ខុសាមណេរយើករយាកនៅក្នុងវត្តមិនសូវរកបសា វិហារក៏ពុកបាក់បែកខ្ទុះឆ្ងាយច្រើន បានឃើញភិក្ខុ១រូបអើតតាមបង្អួចហើយនិយាយពាក្យមិនសមគួរ មិនមែនជាពាក្យរបស់អ្នកបួសរួចលិបខ្លួនចូលបាត់ទៅវិញ ។

ចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យ ក៏មិននៅយូរព្រោះមិនជួបនឹងលោកអធិការហើយចេញមកវិញ ១ រំពេចត្រឡប់មកឈៀងចូលទៅឯវត្តព្រែកអណ្តើក ចូលទៅវត្តនេះក៏មិនបាននៅយូរ គ្រាន់តែមើលទីកុដិ និងវិហាររួចចេញមកវិញ ព្រោះវត្តនេះបានទៅជួបជុំឯវត្តយ៉ាងរួចហើយ ៗ ត្រឡប់មកឯទីបុស្តិ៍វិញឃើញនៅសល់ពេលច្រើន ក៏ចេញទៅទៀតចំពោះទៅវត្តគានព តាមផ្លូវ ១ ផ្សេង កាលដែលទៅដល់បានឃើញវត្តគានពនោះ ជាវត្តធំមាំមួន វិហារក៏ល្អគ្រាន់បើ របៀបទីវត្តក៏រៀបរយល្អ តែមិនបានជួបនឹងលោកអធិការ ជួបតែនឹងលោកគ្រូសូត្រ ហើយសួរផ្លូវវត្តឯទៀត រួចចេញពីវត្តនេះបង្ហួសទៅឯវត្តពានសិទ្ធិ ក្នុងខណ្ឌញីវខាញ់ កាលដែល

ទៅដល់ក៏បានឃើញវត្តនោះជាវត្តធំមាំមួនដែរ ទីវិហារក៏ល្អ កុដិសាលាក៏មានរបៀបល្អ តែកាលដែលទៅដល់វេលាល្ងាចណាស់ហើយ ពេលដិតយប់ទទួលលោកអធិការមិននៅផង ហេតុនោះយើងមិនបានចូលទៅក្នុងវិហារឡើយ គ្រាន់តែឡើងទៅលើកុដិដើម្បីនឹងមើលពានសិរិទ្ធិ ដល់ឡើងទៅក៏ឃើញពាននោះតែ ១ កំណាត់ខាងលើ តែគេយកទៅភ្ជាប់នឹងពានធម្មតា សព្វថ្ងៃនេះគេប្រកស្រោមតម្កល់ទុកនៅមុខ ព្រះពុទ្ធរូបក្នុងកុដិ ប្រហែលជាគេសន្មតទុកថា ជារបស់មង្គល មានលោកសង្ឃក្នុងវត្តនេះប្រាប់ថាពានសិរិទ្ធិ ១ កំណាត់នេះ គេជីកដីទៅឃើញយូរឆ្នាំហើយ ព្រោះហេតុនេះ បានជាគេសន្មតឈ្មោះវត្តនេះថា វត្តពានសិរិទ្ធិ លុះរួចកិច្ចនេះហើយក៏ត្រឡប់ចេញមកវិញ ១ រំពេច ដល់មកទីសំណាក់ដើមវិញ ក្នុងពេលម៉ោងជាង ៧ យប់ ។

ថ្ងៃ ២៦ ខែយ៉ាំងវីយេ ឆ្នាំ ១៩២៨

វេលាម៉ោង ៧ ព្រឹក ចេញទៅវត្តខ្សាច់ (យួនហៅកាសាច់)ក្នុងឃុំកៀកឡាយ ខណ្ឌញីវ៉ាញ់ កាលទៅដល់បានឃើញវត្តនោះ ជាវត្តតូចស្ដួចស្ដើង ហើយមិនជួបនឹងលោកអធិការផង ទើបចេញមក ១ រំពេច ហើយចយត្រឡប់ចូលទៅវត្តចម្ប៉ា ក្នុងឃុំឡាយគីម ខណ្ឌញីវ៉ាញ់ វត្តនេះជាវត្តធំមាំមួនមានភិក្ខុសាមណេរ-ក្មេងក៏ច្រើន ញាតិញោមជើងវត្តក៏មាន

បំនួនច្រើន លោកអធិការវត្តនេះនាមប៉ែន ជាឧបជ្ឈាយ៍មានគ្រូសូត្រ ២ អង្គ ១អង្គឈ្មោះអ៊ឹត ១ អង្គទៀតឈ្មោះកែស ។ នេះ លោកចេះប្រែបាលីជាខ្មែរ បានកាលដែលយើងបានចូលទៅដល់ លោកក៏ចុះមកទទួលធ្វើបដិសណ្ឋារ ដោយគួរសម ចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យ បានសួរដូចវត្តឯទៀតលោក អធិការវត្តនេះ ក៏បានសុំឲ្យមានសាលាបង្រៀនទនិងគ្រូបង្រៀនខ្មែរ បង្រៀន បាលី បង្រៀនភាសាបារាំង ចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យក៏ពេញចិត្ត ណាស់ រួចបានប្រគេនសៀវភៅនិងរូបផ្ដិតពុម្ព រួចហើយក៏ត្រឡប់មកកាន់ ទីសំណាក់ដើមវិញចំណែកខ្លួនខ្ញុំលោកចៅហ្វាយខណ្ឌ នី បាននិមន្តទៅ ទទួលភត្តកិច្ចឆាន់នៅនាទីផ្ទះឯផ្សារ ១អន្លើនិងឈ្មោះ ដី ផង ។

ដល់ម៉ោង ៦ រសៀល ចេញទៅមុខទៀតបំពោះទៅឯផ្សារបាយធៅ ដើម្បីនឹងចុះកាណូតរបស់លោក ឡាដ់មីនិស្ត្រាទ័របង្ហួសទៅវត្តបឹងទន្យា ក្នុងឃុំសាំងគារ ខណ្ឌាឌុញមី តែកាលដែលដល់ទៅផ្សារបាយធៅ ពួក យួនអ្នកធ្វើការក្នុងកាណូតប្រាប់ថាពេលម៉ោង ២•នេះទៅមិនរួចទេព្រោះទឹក នាច បើដល់ម៉ោង ៤ រសៀល ទើបទឹកជោរល្មមទៅបាន ចាងហ្វាងព្រះ រាជបណ្ណាល័យក៏នឹកស្ដាយពេលដែលខាតដល់ ២ ម៉ោង គួរនឹងត្រឡប់ ទៅវត្តណាសិន ដល់ម៉ោង ៤ សឹមមកចុះកាណូតវិញ ទើបចេញពីបាយ ធៅត្រឡប់ចូលទៅវត្តមហាទព ក្នុងឃុំរ៉ាធំង ខណ្ឌាញីវ៉ា តែមិនជួបនឹង លោកអធិការក៏ចេញមកវិញ ហើយបង្ហួសចូលវត្ត ១ ទៀតឈ្មោះវត្តដីទឹម កណ្ដាល ក្នុងឃុំរ៉ាគឹម ខណ្ឌាញីវ៉ា នៅក្នុងវត្តនោះយូរប្រមាណជា ៣០

មីនុត ក៏ចេញពីវត្តនោះមកវិញឆ្ពោះទៅឯផ្សារបាយនៅទៀត លុះដល់ទឹកជោរល្មមទៅបាន ទើបចុះកាណូតចេញពីបាយនៅទៅ នៅចំនួនប្រមាណ ៣ គីឡូម៉ែត្រទៀតនឹងដល់ទៅវត្តបឹងទន្លា កាណូតនោះក៏គឿងទៅមិនរួច ព្រោះទឹកជោរមិនទាន់ពេញទំហឹង ទើបលោកហៅហ្វយខណ្ឌី ហៅទូកយួន ១ មកចម្លងចុះពីកាណូត ហើយចែវទៅ ទំកំដល់ទៅវត្តបឹងទន្លា វេលាម៉ោង ៦ ល្ងាច ហើយឡើងចូលទៅវត្តបឹងទន្លា ។ នេះកំពុងតែសាងវិហារធ្វើដោយបេតុងអារម៉េ និងប្រក់ក្បឿងពណ៌ មានកំពូលស្រួចទៅលើបុស្បុកជាំរំលេចដោយកញ្ចក់ ទំនងកំពូលខាងលើដូចវិហារវត្តព្រះកែវក្រុងភ្នំពេញ តែសព្វថ្ងៃនេះ ធ្វើមិនទាន់ហើយនៅឡើយ បានសួរទៅលោក ១ ប្រាប់ថាវិហារនេះសាងមក ៥ ឆ្នាំហើយ ឥឡូវទុញភាល់សោហ៊ុយពេក ។ យើងមិនបានចូលទៅមើលខាងក្នុងវិហារនោះឡើយ ព្រោះតិចពេលណាស់ នៅតែខាងមុខកុដិលោក ហើយបានសួរដូចវត្តឯទៀត លោកអធិការវត្តនេះ លោកបេះតែមិនហ៊ានិយាយធ្វើយទំនងជាលោកគិតថា ដែលចាង ហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យមកនេះ ដើម្បីនឹងរៀតរៀនដូចម្តេចក៏មិនដឹង ព្រោះជាតិគេជាបារាំងផង ឬ លោកគិតខ្លាចដោយហេតុឯណាមួយក៏មិនដឹង ហើយបានប្រគេនសៀវភៅនិងរូបផ្តិតពុម្ពស្រេចហើយ ក៏ត្រឡប់ចុះមកកំពង់វិញ ទទួលកាណូតក៏ដល់ទៅព្រមគ្នា ទើបចុះកាណូតត្រឡប់មកវិញ ដល់ម៉ោង ៧ កន្លះយប់ បានដល់មកទីសំណាក់ដើមវិញ ។

ដល់វេលាម៉ោង ៨ យប់ លោកចៅហ្វាយស្រុក អិម ១ អន្ទើ នឹងអស់លោកចៅហ្វាយខណ្ឌជាតិជាខ្មែរ បានប្រមូលអស់ពួកខ្មែរដែលកាន់ព្រះពុទ្ធសាសនាឲ្យមកជួបជុំគ្នាក្នុងទីវិហារវត្តឃ្លាំង ហើយបាននិមន្តឲ្យអធិប្បាយពន្យល់ អំពីធម៌វិន័យច្បាប់ព្រះពុទ្ធ អស់ពួកសប្បុរសជើងវត្តឃ្លាំងក្នុងវេលាយប់នោះ លុះអធិប្បាយរួចហើយ ចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យក៏ក្រោកឡើងហើយ ឲ្យសព្ទសាធុការ ដល់អស់ពុទ្ធសាសនិកជនទាំងអម្បាលនោះ សូមឲ្យបានសេចក្តីសុខ សេចក្តីចម្រើន ទាំងការធ្វើស្រែចំការក៏ឲ្យបានចម្រើនគ្រប់គ្នា រួចចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យ ក៏ត្រឡប់ទៅកាន់ទីសំណាក់វិញ ។

ដំណើរចេញពីខេត្រស្រុកត្រាំង ថ្ងៃ ២៨ ខែយ៉ុំងវីយេរ ឆ្នាំ ១៩២៨

វេលាម៉ោង ៧ កន្លះព្រឹក ចេញពីខេត្រឃ្លាំងឆ្ពោះទៅខេត្ររ៉ាច់យ៉ា (ខ្មែរហៅក្រមួនស) អស់ចម្ងាយផ្លូវចំនួន ១៤៨ គីឡូម៉ែត្រដល់ម៉ោង ១១ ជិតថ្ងៃត្រង់ក៏ដល់ទៅរ៉ាច់យ៉ា ហើយចូលទៅឈប់នៅប៉ុយរូលោក ឡាដមីនិស្ត្រាទ័រចំនួន ៣០ មីនុត រួចហួសទៅឯវត្តឧត្តុង្គមានជ័យ ក្នុងឃុំយីហ៊ិងញឹង ខណ្ឌគៀងហារ ចម្ងាយពីប៉ុស្តិ៍ទៅចំនួន ២ គីឡូម៉ែត្រ ខ្លួនខ្ញុំនិងឈ្មោះ ដី បានឈប់អាស្រ័យនៅវត្តឧត្តុង្គមានជ័យនេះ ចំណែកចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យទៅឈប់សំណាក់អាស្រ័យទៅផ្ទះបង្គលោ ៗ ចំណែកខ្លួនខ្ញុំដែលនៅសំណាក់អាស្រ័យក្នុងវត្ត ព្រមទាំងលោកគ្រូសូត្រ

លោកមានព្រះទ័យល្អ បានចាត់ចែងទឹកខ្ទះឲ្យសំណាក់អាស្រ័យដោយស្រួលដកបដល់មកវិញ ខ្ញុំមានអំណរគុណលោកមិនភ្លេចឡើយ ។

ដំណើរក្នុងខែត្រ រ៉ាប់ យ៉ា

វេលាល្ងាចម៉ោង ២ កន្លះក្នុងថ្ងៃជាមួយគ្នា ចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យបានអញ្ជើញទៅវត្តឧត្តុង្គមានជ័យ ដែលជាវត្តគឺខ្ញុំសំណាក់មានសេក្រេទែរ យួនម្នាក់ដែលលោក ឡាដមីនិស្រ្តាទ័រ ចាត់ឲ្យជាអ្នកជូនដំណើរបានជូនទៅផង បានចូលទៅជួបជុំនៅទីសាលាវត្តនេះ ព្រោះគេរៀបចំបម្រុងចាំទទួលក្នុងសាលានេះ ក្នុងពេលដែលជួបជុំនោះគឺព្រះសង្ឃនៅក្នុងវត្តនេះ ទាំងអស់មានលោកអធិការនាម ទឹម ជាដើម និង លោកអធិការវត្តអង្គជុំ ព្រមទាំងមន្ត្រីយួននិងខ្មែរ និងបណ្ដាពស្ត្រអ្នកស្រុកស្រីប្រុសមកជួបជុំជាមួយគ្នា ហើយចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យបានសួរលោកអធិការទាំងពីរវត្ត តាមទំនងដូចសួរលោកអធិការក្នុងវត្តឯទៀត ៗ លោកអធិការវត្តឧត្តុង្គមានជ័យបានឆ្លើយថា លោកមានត្រូវការចង់ឲ្យមានសាលារៀនក្នុងវត្តលោក នឹងឲ្យមានគ្រូបង្រៀនពីភ្នំពេញ ដើម្បីនឹងបានបង្រៀនចំណេះវិជ្ជាខាងខ្មែរ និងបាលីធម្មវិន័យ និងភាសាបារាំងខ្លះផង លុះរួចកិច្ចសួរនេះហើយ ចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យបានប្រគេនសៀវភៅនិងរូបថតពុម្ព ដល់លោកអធិការទាំងពីរវត្តនោះ រួចចូលទៅមើលវិហារ ស្រេចហើយក៏ចេញពីវត្តនោះឆ្ពោះទៅវត្តដែលនៅឆ្ងាយ ៗ

មុនដំបូងឈៀងចូលទៅវត្តអង្គជុំ ១ នេះជាវត្តតូច មិនមានកុដិសាលាមាំមួន ទេ វិហារក៏តូច ជាវត្តស្ថិតនៅកណ្តាលព្រៃត្រែង ចូលទៅតែ ១ រំពេច ក៏ចេញមកវិញ ហើយហួសទៅវត្តកំពង់ចិន និងវត្តក្តាងដំ វត្តទាំងពីរនេះ កាលដែលយើងចូលទៅដល់ ឃើញលោកសង្ឃក្នុងវត្ត កំពុងតែបាត់ចែងរៀបចំចាំទទួលហើយមានចៅហ្វាយខណ្ឌម្នាក់ជាជាតិខ្មែរដែលជាអ្នកត្រួតត្រាខណ្ឌនេះ បានមកក្នុងទីនោះ ហើយដំរាបចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យថាខ្ញុំបាទបានដឹងថា លោកស្រីអញ្ជើញមកដល់ក្នុងថ្ងៃស្អែក លោកសង្ឃក្នុងវត្តកំពុងតែរៀបចំចាំទទួលដល់ថ្ងៃស្អែក ឥឡូវអញ្ជើញមកដល់ក្នុងថ្ងៃនេះរៀបទទួលមិនទាន់ ចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យឆ្លើយថាមិនបាច់រៀបចំអ្វីទេហើយបានសួរលោកអធិការទាំងពីរវត្តនោះ ព្រមទាំងប្រគេនសៀវភៅនិងរូបថតពុម្ពជូនវត្តឯទៀត រួចហើយចេញអំពីវត្តទាំងពីរនេះ ហួសទៅវត្ត ១ ទៀតឈ្មោះហៅវត្តឃ្លាំងមឿង ចៅហ្វាយខណ្ឌខ្មែរនោះក៏ជូនទៅជាមួយផង កាលដែលទៅដល់ក៏ឃើញវត្តឃ្លាំងមឿងនោះជាវត្តធំមាំមួន លោកអធិការវត្តនេះឈ្មោះជោ មានងារជាព្រះមហាបទុមវង្សា ជាព្រះឧបជ្ឈាយ៍មានសញ្ញាបត្រតាំងពីសម្តេចព្រះមហាសង្ឃរាជ ព្រះនាមទៀង ក្នុងស្រុកខ្មែរ លោកអធិការនោះក៏ចុះមកទទួលជាមួយនឹងលោកអធិការវត្តកំពង់សុរិយា ហើយយើងបានចូលទៅមើលវិហារ ដល់ទៅទីលានដីខាងមុខវិហារ លោកអធិការវត្តនេះ

និយាយនឹងចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យថា អាត្មាកំពុងតែរៀបចំបម្រុងចាំទទួលដល់ថ្ងៃស្អែក ឥឡូវអញ្ជើញមកដល់ថ្ងៃនេះ រៀបទទួលមិនទាន់ ចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យឆ្លើយថា ខ្ញុំចង់ឃើញតែទីវត្ត ដែលមិនទាន់រៀបចំចាំទទួល ជាងវត្តដែលរៀបចំហើយ ទើបត្រឡប់ពីវិហារឡើងទៅលើកុដិលោក ៗ ក៏រៀបធ្វើបដិសណ្ឋារៈទទួលដោយសមគួរ ហើយបានសួរលោកអធិការវត្តឃ្លាំងមឿង និងវត្តកំពង់សុរិយា ព្រមទាំងប្រគេនសៀវភៅ និងរូបផ្តិតពុម្ពដូចវត្តឯទៀត ៗ លោកគ្រូវត្តឃ្លាំងមឿងបានឆ្លើយថា អាត្មាត្រូវការចង់ឲ្យមានសាលាបង្រៀន និងគ្រូបង្រៀនឲ្យបង្រៀនអក្សរខ្មែរ ព្រះត្រៃបិដក និងអក្សរបារាំងខ្លះផងក្នុងវត្តនេះ ហើយលោកនិយាយតទៅទៀតថា អាត្មារៀបចំបម្រុងចាំទទួលដល់ថ្ងៃស្អែក ឥឡូវអញ្ជើញមកដល់មុន អស់ឧបាសក ឧបាសិកា ជើងវត្តឥតមានអ្នកណាដឹងនឹងមកឲ្យទាន់ក្នុងពេលនេះ ហេតុនេះអាត្មាសូមអញ្ជើញលោកស្រីឲ្យចូលមកវត្តអាត្មាម្តងទៀត ចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យ ក៏បានគិតថ្ងៃទៅឃើញថាដល់ថ្ងៃ ៣០ ខែយ៉ាំងវីយេរនេះជាថ្ងៃត្រូវត្រឡប់ពី ក៉ប់យ៉ា ទៅខេត្ត កងជី នឹងមកតាមផ្លូវនេះដែរ ហើយនឹងចូលមកឈប់នៅវត្តនេះវេលាម៉ោង ៨ ព្រឹកដល់ម៉ោង ១២ ថ្ងៃត្រង់សឹមចេញទៅខេត្តកងជី លោកអធិការវត្តឃ្លាំងមឿងលោកក៏ត្រេកអរ ព្រោះនឹងបានសម្រេចតាមសេចក្តីដែលលោកគិតទុក ៗ លុះរួចកិច្ចក្នុងវត្តនេះហើយ ក៏ត្រឡប់មកឯទីសំណាក់ដើមវិញ ៗ

ថ្ងៃ ២៨ ខែយ៉ាំងវីយេរ ឆ្នាំ ១៩២៨

ថ្ងៃនេះបម្រុងនឹងទៅវត្តឡាំងយឿ ក្នុងឃុំយិញឡុក ខណ្ឌថាញ់អៀង ដោយសាលុប-កប៉ាល់តូចរបស់រដ្ឋការ តែចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យ គិតថា កុំឲ្យខាតវេលាក្នុងការដែលដើរមើលវត្តនេះ ដោយដឹងថាសាលុបនោះនឹងចេញទៅត្រូវទៅប៉ុស្តិ៍ឡុងមី ផ្លូវរថយន្តក៏ទៅដល់ប៉ុស្តិ៍ឡុងមីនោះដែរ ហើយតាមផ្លូវនោះមានវត្តខ្លះ ទើបឲ្យសាលុបចេញទៅតាមផ្លូវទឹក យើងក៏ចេញទៅដោយរថយន្ត របស់លោកឡាដមីនិស្ត្រាទ័រនៅក៉ច់យ៉ា កាលដែលចេញពីក៉ច់យ៉ាទៅនៅវេលាម៉ោង ៨ ព្រឹក ដល់ទៅវត្តអូរជុំ ក្នុងឃុំអាបឡុក ខណ្ឌគៀងឌិញ វេលាម៉ោង ១០ ព្រឹកហើយ បានចូលទៅក្នុងវត្តនោះ បានសួរនឹងបានប្រគេនសៀវភៅដូចវត្តឯទៀត រួចចេញមកវិញមកឈប់សម្រាកនៅផ្ទះចៅហ្វាយខណ្ឌហាយ ៗ នេះមានងារកេរ្តិ៍យសជាចៅហ្វាយស្រុក ហើយបានទទួលភត្តកិច្ចក្នុងផ្ទះលោកចៅហ្វាយខណ្ឌនេះទាំងអស់គ្នា ។ លុះដល់ម៉ោង ១២ ថ្ងៃត្រង់ ក៏ចេញពីនោះទៅទៀត ដល់ម៉ោង ២ រសៀលបានដល់ទៅប៉ុស្តិ៍ឡុងមី ៗ នេះជាប៉ុស្តិ៍ដេឡេគេ (ទីចៅហ្វាយស្រុក) យួនម្នាក់នៅត្រួតត្រា មានផ្ទះផ្សារក៏ច្រើនគ្រាន់បើ វេលាដែលទៅដល់ឡុងមី មិនទាន់ឃើញសាលុបមកដល់ក៏រង់ចាំសាលុប ចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យក៏រង់ចាំនៅលើរថយន្ត ចំណែកខ្លួនខ្ញុំមិនអាចព្រាំនៅលើរថយន្តបានព្រោះមានកំដៅព្រះអាទិត្យខ្លាំង ក៏និយាយនឹងតាហានខ្មែរម្នាក់ឲ្យនាំទៅរកផ្ទះសំណាក់ តាហាននោះក៏នាំ

ទៅរកផ្ទះយួន ១ កាលវេលាដែលខ្ញុំចូលទៅក្នុងផ្ទះនោះ មានតាយួនម្នាក់ ចេះខ្មែរចេះថ្វាយបង្គំស្រួលបួល ហើយរកទឹកតែនិងស្លាប្រគេនឆាន់ ខ្ញុំក៏ សួរទៅតានោះៗ ឆ្លើយថាខ្លួនគាត់ធ្លាប់នៅឯខេត្តព្រះត្រពាំងដើងវត្តពីសី ដែលគាត់មកនេះមកសួរកូនស្រីគាត់ កូនស្រីគាត់នោះមិនចេះខ្មែរទេ លុះ ខ្ញុំអង្គុយបាន ១ ស្របក់ ស្រាប់តែឃើញយាយយួនជាប្រពន្ធតាយួននោះ មកដល់ទៀត ហើយថ្វាយបង្គំសួរសុខទុក្ខ រួចសួរខ្ញុំថាលោកសមុហ អួង ជាសមុហលោកគ្រូវិមលធម្ម សុខសប្បាយទេឬម្តេច ខ្ញុំស្រឡាញ់លោក ដូចកូន រួចសួរថាយាយបាកំង ១ នាក់ដែលជាចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណា-ល័យនៅ ៗ ភ្នំពេញទេឬទៅឯណាទៅហើយ ព្រោះខ្លួនគាត់បានយក ប្រាក់ ៥ រៀលទៅជូនម្តង តាំងពីឆ្នាំមុនជិត ៤ ឆ្នាំហើយ ទើបឈ្មោះ ដី បង្អុលប្រាប់ថាយាយបាកំងនោះនៅទឹងរទេះឡាន ទើបតានិងយាយ ២ នាក់នោះស្ទុះទៅ១ រំពេចឈ្មោះដី ជាអ្នកនាំទៅបានរៀបកប់ដំកបសព្វគ្រប់ ទើបចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យ ក៏ចុះពីរថយន្ត បណ្តើរតានិងយាយ យួននោះចូលទៅក្នុងផ្ទះកូនគាត់ រួចយាយនោះបានយកសំបុត្រប្រគាន់ដៃ កាលដែលជូនប្រាក់៥ រៀលឯក្រុងភ្នំពេញមកបង្ហាញ ទើបចាងហ្វាងព្រះ រាជបណ្ណាល័យនិយាយថា ព្រះរាជបណ្ណាល័យសព្វថ្ងៃនេះ បានចម្រើន ណាស់ហើយ បានបោះពុម្ពសៀវភៅនិងរូបផ្សេងៗ ជាច្រើនដែលបាន ចម្រើនដូច្នេះនេះ គឺដោយអំណាចប្រាក់៥រៀលរបស់យាយនិងតាបានយក ទៅចូលជាដំបូងមុនគេបំផុត និងប្រាក់ចំណូលឯទៀតខ្លះជាដើមអាទ៍នាំ

ឲ្យកើតសេចក្តីចំរើន ទើបបានឲ្យសៀវភៅ២ និងរូបផ្តិតពុម្ព៤សន្លឹកទៅតា និងយាយយួន២នាក់នោះហើយប្រាប់ថានឹងហើយដែលជាផលកើតឡើង អំពីប្រាក់ ៥ រៀល ថាបើមិនបេះមើល ចូរយកទៅប្រគេនលោកគ្រូណា ដែលពេញចិត្តយកបុណ្យទៀតចុះ ហើយយាយនិងតាយួននោះនិយាយថា ខ្ញុំតាំងពីដួចមកពីភ្នំពេញ ខ្ញុំរឭកលោកស្រីមិនឈប់ទេ ទើបចាងហ្វាង ព្រះរាជបណ្ណាល័យឆ្លើយតបទៅវិញថា ខ្ញុំរឭកតានិងយាយណាស់ដែរ ដែលខ្ញុំបានមកជួបនេះគឺដោយអំណាចសេចក្តីរឭកយាយនិងតាទាំងពីរនេះ ឯង នាំបណ្តាលដឹកនាំឲ្យខ្ញុំបានមកជួប ទើបតានិងយាយនោះរឹងរឹតតែ ត្រេកអរជ្រះថ្លាលើកដៃសំពះយ៉ាងញាប់ច្រើនដង ហើយជូនប្រាក់ ១រៀល ទៀត រួចបង្គាប់កូនស្រីគាត់ឲ្យជូន ១ រៀលផងត្រូវជា ២ រៀល ហើយ និយាយថាប្រាក់ ២ រៀលនេះខ្ញុំជូនលោកស្រីពិសាតាមផ្លូវ ចាងហ្វាងព្រះ រាជបណ្ណាល័យក៏និយាយតបទៅវិញថា ប្រាក់ដែលខ្ញុំចាយរាយតាមផ្លូវមិន ខ្វះខាតទេ រាជការបានចេញឲ្យហើយ ឯប្រាក់ ២ រៀលនេះទុកជាថ្លៃ យាយទិញសៀវភៅ ខ្ញុំនឹងផ្ញើសៀវភៅដែលទើបនឹងបោះពុម្ពមកឲ្យ ៗ គ្រប់ថ្លៃ ២ រៀលនេះហើយយកទៅធ្វើបុណ្យទៀតចុះនឹងបានបុណ្យច្រើន ទើបយាយនិងតាយួនពីរនាក់នោះក៏រឹងរឹតតែត្រេកអរណាស់ ទើបថ្វាយបង្គំក៏ រឹងរឹតតែញាប់ដៃឡើងទៀត រួចចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យសុំថតរូប យាយនិងតាយួនពីរនាក់នោះព្រមទាំងកូនស្រី ១ ទៀតជា ៣ នាក់រួមជា មួយគ្នា ៗ លុះថតរូបហើយវេលារសៀលជាងម៉ោង ៤ ទទួលសាលុបក៏

ទៅដល់ក្នុងវេលានោះ ទើបយើងនាំគ្នាចុះទៅក្នុងសាលុប ឯរថយន្តដែល ជូនទៅនោះឲ្យត្រឡប់មកក៉ច់យ៉ាវិញ ដល់វេលាម៉ោង ៥ រសៀល ក៏ចេញ សាលុបនោះទៅ ៗ តាមព្រែកដីកចំពោះទៅវត្តឡាំងយឿ ដែលទៅតាម ព្រែកដីកនោះមិនឆ្ងាយប៉ុន្មានក៏ដល់ទៅព្រែកចាស់ ហើយបត់តាមព្រែក នោះទៅ នៅសងខាងព្រែកនោះឃើញសុទ្ធតែដើមចាកដុះប្រកិតជិតគ្នាល្អ មើលណាស់ ខ្ញុំនឹកស្មានថាក្រែងមានអ្នកណាជាម្ចាស់គេបណ្ដុះដាំ ដល់ សួរទៅ សេក្រេទែរ យួនដែលជូនទៅនោះ គេប្រាប់មកវិញថាដើមចាក ទាំងនោះសុទ្ធតែដុះឯងឥតមានអ្នកណាដាំទេ ៗ ទៅនោះរហូតដល់ម៉ោង ៧ យប់ទើបដល់ទៅឡាំងយឿ ហើយចតសាលុបនៅ ៗ ផែមុខផ្ទះបាកាំង កូនកាត់ ១ នាក់ឈ្មោះ ឡារ៉ូ បាកាំងនេះជាអ្នករកស៊ីធ្វើស្រែចម្ការ តាមដែល គេប្រាប់ថាបាកាំងនេះជាអ្នកមានទ្រព្យសម្បត្តិ ឯប្រពន្ធជាជាតិបាកាំងសែស សុទ្ធ ៗ មោនសៀរ ឡារ៉ូ បានអញ្ជើញចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យ ឲ្យ ទៅអាស្រ័យដំណេកនៅទីផ្ទះរបស់គេ យើងទាំងអស់គ្នា ដែលទៅជាមួយ នៅអាស្រ័យដំណេកក្នុងសាលុប ៗ

ថ្ងៃ ២៩ ខែយ៉ាំងវីយេ ឆ្នាំ ១៩២៨

វេលាម៉ោង៧ព្រឹក នាំគ្នាចូលទៅឯវត្តឡាំងយឿ ៗនេះ ក៏ជាវត្តធំមាំមួន ដែរ វត្តនេះគេហៅថាវត្តឧត្តមមានជ័យបូរីព្រឹក្សា លោកអធិការវត្តនេះ ឈ្មោះ កយ លោកយកចិត្តទុកដាក់ណាស់ កាលដែលបានដឹងថាចាង ហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យទៅដល់ ក៏ចាត់ចែងរៀបចំទទួល ដោយគួរ

សមនៅទីកុដិលោក បានប្រាប់ឧបាសកទាយកជើងវត្ត ឲ្យមកជួបជុំត្រៀបត្រាតាំងពីព្រឹកព្រហាម វេលាដែលជួបជុំស្រេចហើយ ចាន់ហ្វាន់ព្រះរាជបណ្ណាល័យបានសួរជួបវត្តឯទៀត លោកអធិការវត្តនេះបានឆ្លើយថាត្រូវការចង់បានឲ្យមានសាលារៀន ក្នុងវត្តលោក ចង់បានគ្រូលោកសង្ឃមកពីភ្នំពេញ ដើម្បីនឹងបង្រៀនអក្សរខ្មែរ ព្រះត្រៃបិដក និងភាសាបាលីខ្លះ រួចហើយចាន់ហ្វាន់ព្រះរាជបណ្ណាល័យ បានសួរជួបវត្តឯទៀត ហើយប្រគេនសៀវភៅនិងរូបផ្ដិតពុទ្ធ ដល់លោកអធិការវត្តនេះ ហើយផ្ញើសៀវភៅទុកឲ្យប្រគេន លោកវត្តឯទៀតខ្លះផង ដែលនៅជិតខាងគ្នា ព្រោះមិនមានពេលនឹងហួសទៅវត្តឯទៀតៗ រួចត្រឡប់ចុះមកឯសាលុបវិញ លោកអធិការវត្តនេះស្ដាយណាស់ ដោយមិនបាននៅឲ្យយូរបន្តិចក្នុងវត្តលោក ទើបខ្លួនលោកក៏ចុះជូនមកជាមួយ ឲ្យដល់ទៅក៉ច់យ៉ាដល់ម៉ោង៨ព្រឹកក៏ចេញសាលុបពីឡាំងយឿមកវិញ ដល់ម៉ោង៣សៀលទើបដល់មកក៉ច់យ៉ាដល់សៀលម៉ោង៤ លោកសង្ឃមានប្រមាណជាង៤០អង្គព្រមទាំងឧបាសកជាង១០០នាក់ ជួបជុំនៅក្នុងវិហារ វត្តឧត្តុង្គមានជ័យដោយចង់ស្ដាប់រឿងព្រះពុទ្ធសាសានា ខ្ញុំក៏ប្រឹងទៅអធិប្បាយ ពីរឿងព្រះពុទ្ធសាសនា និងធម៌វិន័យក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនាខ្លះ ក្នុងទីវត្តនោះចំនួនកន្លះម៉ោងលុះរួចហើយទើបចាន់ហ្វាន់ព្រះរាជបណ្ណាល័យដែលអញ្ជើញទៅក្នុងទីនោះដែរក៏ក្រោកឈរឡើង ហើយនិយាយពន្យល់រំលឹកដាស់តឿនដល់ព្រះភិក្ខុសង្ឃនិងបាសកទាយកទាំងអស់ថា ឲ្យនាំគ្នាប្រតិបត្តិតាមពុទ្ធ

សាសនាឲ្យត្រឹមត្រូវ ដូចសេចក្ដីដែលខ្ញុំអធិប្បាយនេះ ហើយឲ្យពរសព្ទ សាធុការដល់ពពួកបរិស័ទ្យដែលមកជួបជុំព្រមគ្នាក្នុងទីនោះៗ

ដំណើរចេញពីខេត្តរ៉ាប៉យ៉ាថ្ងៃ ៣ ខែយ៉ាំងវីយេរ ឆ្នាំ១៩២៨

ថ្ងៃនេះជាថ្ងៃត្រូវចេញចំពោះទៅខេត្តកង់ធី (ខ្មែរហៅព្រែកបុស្សី) ប៉ុន្តែលោកអធិការវត្តឃ្លាំងមឿងលោកបានអញ្ជើញ បាននិមន្តឲ្យចូលវត្ត លោកតាំងពីថ្ងៃមុន កំណត់ឲ្យចូលទៅវត្តលោកក្នុងថ្ងៃនេះ ហេតុនេះបាន ហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យ ក៏ចាត់ការចេញដំណើរពីកប៉យ៉ា នៅវេលា ម៉ោង ៣ ព្រឹក ដល់ម៉ោង ៧ កន្លះក៏ដល់ទៅវត្តឃ្លាំងមឿង លោកអធិ-ការវត្តឃ្លាំងមឿង លោករៀបចំទទួលម្តងនេះ ជាការហ៊ឹកហ៊ាក់មាំទាំ របស់លោកណាស់ ត្រង់ផ្លូវដែលបែកពីថ្នល់ធំចូលទៅវត្តលោក មានក្លោង សៀម ១ វង់ តាំងពីផ្លូវបែកនោះរហូតដល់វត្តលោក មានដាំដងទង់ជាក់ ទង់ជ័យជាជួរតាមផ្លូវរហូតដល់ចូលទៅក្នុងវត្ត ឯក្នុងវត្តទៅទីសាលាមាន លេងក្លោងសៀម ១ វង់ទៀត ខាងក្នុងសាលាមានតុកៅអី ក្រាលដោយ សំពត់ស ហើយចងផ្កាស្រយោនរយាងពីលើ កាលដែលរថយន្តទៅដល់ ផ្លូវបែក គេក៏លេងក្លោងសៀមទទួលដល់ទៅក្នុងទីវត្តក៏មានលេងក្លោងទៀត ព្រមទាំងអុជផាវត្រសូរសន្ធឹកទ្រហឹងអឹងអាប់ ៗ បំណែកលោកសង្ឃដែល និមន្តពីវត្តក្រៅមកនៅចាំទទួលរួមជាមួយនឹងវត្តឃ្លាំងមឿងនេះ គឺវត្តកំពង់ លុ[illegible] ១ វត្តទ្រើងទង ១ ព្រមទាំងបាសកទាយកជាច្រើនមកត្រៀបត្រា

តាំងទូលក្នុងទីសាលា លុះរួចកិច្ចទទួលនេះហើយ ក៏ចាត់ចែងភោជនាហារប្រគេនភិក្ខុសង្ឃ រួចចាត់ចែងអាហារយ៉ាងឧត្តម ជូនចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យ លុះដល់រួចភត្តកិច្ចនេះហើយ ព្រះសង្ឃ និងឧបាសក ឧបាសិកា ទាយក ទាយិកា មកជួបជុំព្រមគ្នាក្នុងទីសាលា ខ្ញុំក៏បានអធិប្បាយពីគុណព្រះពុទ្ធសាសនាប្រគេនភិក្ខុសង្ឃព្រមទាំងឧបាសកទាយក ចំនួនកន្លះម៉ោងរួចហើយ ទើបចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យបានឲ្យពរសព្វសាធុការដល់ព្រះសង្ឃនិងឧបាសកទាយកទាំងអស់គ្នា ។

ដល់ម៉ោង ១១ កន្លះជិតថ្ងៃត្រង់ក៏ចេញពីវត្តឃ្លាំងមឿងចំពោះទៅខេត្តកងថី ដល់ម៉ោង ២ រសៀលបានដល់ខេត្តកងថី ចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យបានឈប់សំណាក់អាស្រ័យនៅ ។ ផ្ទះរាជការ ខ្ញុំនិងឈ្មោះជីទៅសំណាក់នៅផ្ទះហោតិលចិននៅផ្សារកងថី ព្រោះខេត្តនេះមិនមានវត្តលោកសង្ឃខ្មែរនៅជិតប៉ុស្តិ៍ ។

(មានតទៅទៀត)

